

Edukacijska upotreba muzeja

Mada se, u situaciji neuspjelih reformskih poteza u školstvu i sve neizvjesnije sudbine muzejske djelatnosti, rasprava o obrazovanju čini kao prebacivanje pažnje sa otvorenih problema preživljavanja na sekundarno interesno polje, pokušajmo ipak, ovaj put bez apriorizma, nabrojati moguće afirmativne činjenice i argumente. Neće nam biti teško naći one, danas već klasične, razloge povezivanja po kojima se muzej promatra kao pomoćno sredstvo škole na kome se po originalnom materijalu provjerava teorijsko iskustvo ili po kome je škola glavna institucija potencijalnog priliva publike. Ova interakcijska veza danas je uistinu ojačana nizom raznovrsnih iskustava: od jednostavnih manifestacija te veze do složenih zahtjevnih odnosa. Svaka je, a osobito nedavna, cjelovita anketa¹ pokazala čitav spektar pojedinačno zanimljivih i korisnih međudnosa kulture i prosvjete, a ipak je krajnji rezultat u praksi uglavnom otužan, kvalitativno neuvjerljiv, a kvantitativno neubjedljiv. Nije tome razlog samo u maloj količini stvarne profesionalne strasti, koja se u taj posao ulaže, već više u tome što taj program najčešće rade osobe kojima je to uzgredni zadatak ili ga vode na način tradicionalne edukacijske, animacijske i marketinške prakse. Na to će mnogi, dakako, odvratiti protupitanjem: nisu li upravo takvim metodama mnogi od muzeja zabilježili u ne tako davnoj prošlosti ili sada bilježe rezultate dostojne poštovanja? Da, odgovorit ćemo mi, ali tek onda i kod onih koji imaju naglašenu svijest o tome da može i bolje i drugačije, ukratko, da dosegnuto nije i optimalna mjera. Tamo gdje je obrazovni rad tek samozadovoljna praksa svedena na posjete učeničkih grupa rezultati su samo prividno zadovoljavajući. Ili: tamo gdje ne postoji kritička svijest o vlastitom pedagoškom (i drugom) radu te čvršći ili labaviji projekat mogućeg poboljšanja, iluzorno je govoriti o zadovoljavajućoj razini. Jer, nije riječ, konstatirali smo već jednom prilikom, o tome da se poboljša kvantiteta veza muzeja i korisnika, nego o tome da se pronalaze novi načini, koji će dovoditi dva odvojena pola (osobito muzej i školu) najprije u uzajamno uvjetovanu vezu, a onda i u složenije integracijske odnose. Za to nije dovoljna samo dobra

volja, a još manje društvena regulativa birokratskog tipa (poput nametnutih smjernica u reformi školstva), već svijest o razini prakse i potencijalu te odgovorno interesno povezivanje. Ono se zasad mora odvijati na embrionalnoj ili nižoj razini odnosa, ali s jasnom sviješću i obavezom da se veze postave na materijalnu osnovu. Tek tada, naime, samosvijest, obaveza, osjećaj odgovornosti, altruizam, itd. mogu imati svoju logiku; u svakom drugom slučaju radi se o udaljavanju od čiste računice i motivacijske jasnoće poslovnog morala toliko potrebnog djelatnosti kojom se bavimo.

Upućivanjem na neke primjere iz vlastite prakse ne mislimo na popovanje. Držimo tek da je što veća količina informacija o praktičnim rezultatima potrebna kakomu bi ih muzealci i ljudi, koji se u muzejima bave pedagoškim radom, mogli već provjerene koristiti. U tom smislu i akcija Muzejskog dokumentacionog centra bila je poticajna: proširila je saznanja o mogućnostima i postavila sadržajne okvire jednog sve aktualnijeg problema.

Pri tome se mora uzeti u obzir ne samo stvarna raznolikost mogućnosti, već i više metodoloških razina odnosa muzej-obrazovanje. Intenzitet i kvalitet tih odnosa zavise od broja ljudi, uložene snage i animacije, karaktera zbirki, veličine institucija, strukture korisnika do modela obrazovanja. Na raznolikim, iako sporadičnim i nesistematskim, primjerima tih odnosa iz prakse Muzeja grada Koprivnice pokušat ćemo eksplicirati vrijednosne dosege i kvantitativnu širinu.

Stalni postav

Prije svega, treba sasvim jasno (pa, ako hoćete, i samokritički) reći kako je ovakav tip zavičajnog muzeja kompleksnog karaktera idealni medij efikasnog i obrazovno aktivnog rada. Tim više što u organizacijskoj strukturi našeg Muzeja postoje specijalizirani muzejsko-galerijski punktovi koji, budući da iskazuju specifičnosti, mogu ostaviti matičnom muzejskom organizmu i prostor i šansu za realizaciju složenijih zahtjeva. Ovakav je tip manjeg muzeja zahvalan jer se ne mora oslanjati na velike, epohalne datume i događaje, na raritetni

i dragocjeni materijal i na historijske i prostorne posebnosti, ukratko, nije mu data preuzetna uloga blještavog i prestižnog tumača historije. Stoga se on lakše i neopterećenije može koncentrirati na politiku malih, nespektakularnih, ali efikasnih koraka da u jednoj lokalnoj zajednici bude i značajni obrazovatelj. U vremenu megalomanije bez pokrića, kada se mnogi muzeji batrgaju između reprezentanta nacionalnog ponosa i elementarnih materijalnih uvjeta za rad ovakvi muzeji, čini mi se, jedini ne moraju biti mimikrični. Dakako, sve ovo ne znači defanzivu ili traženje lakšeg i kraćeg puta; naprotiv, tek kroz prepoznatost svog obrazovnog zadatka postoji legitimitet za agresivnost i ambicioznost u ispunjenju suvremenih zadataka.

Postoji čitav spektar djelatnosti oko postavljanja stalne zbirke, koji bi da konceptijski potpuno odgovara obrazovnoj funkciji. Stalni postav ili prezentacija općenito zapravo je završni dio jednog kontinuiranog muzejskog procesa. I tek ukoliko je tako i u praksi čin prezentacije može uroditi zadovoljavajućim rezultatima; u svakom drugom slučaju postav ostaje faza za sebe. Takva je prezentacijska praksa, zapravo, potpuno analogna anakronom edukacijskom sistemu u kojemu je put do znanja put pasivnog usvajanja, a ne aktivno, kritičko i dinamičko propitivanje i samostalno zaključivanje. U formi izlaganja riječ je o prostom linearizmu: od pristupa predmetu (njegovom određenju kao samostalnog, izdvojenog artefakta) i njegovom lociranju (bez uočljivog dijaloga sa značenjem drugog predmeta) do promišljanja cjeline (zbirka kao tipični izraz muzejske podjele rada) i određivanja dizajna postora do primjene nekih suvremenih medija.

Postavi koprivničkog Muzeja, koji su se od 1953. godine četiri puta temeljitije mijenjali, strogo su zadržavali ideju kronološkog slijeda i dominaciju predmeta po sebi. To je bilo indikativno i s gledišta njegove pedagoške funkcije. Želi li budućí novi postav (i, općenito, čitav muzejski organizam) uzeti u obzir neposrednog korisnika, onda i prezentacija mora biti složena i promišljena operacija, koja sumira rezultate znanstvenog rada, ističe ideju samosvijesti, računa na nove komunikacijske postupke, najneposrednije misli o dosegima svoga postojanja. Riječ je, prema tome, o takvom stalnom postavu gdje ne dominira neutralna kategorija muzejskog blaga, nego se predmet sagledava po njegovoj "strukturalnoj"

vrijednosti, dakle, po njegovim estetskim, ekonomskim, upotrebnim, kulturnim i drugim funkcijama.

Jasno je da se pri stalnom postavu kakav je donedavno imao Muzej grada Koprivnice ne može ni zamisliti drugačiji oblik obrazovanja od onog koji se oslanja na provjerenu, pravolinijsku i fiksno postavljenu informaciju. Tako se uglavnom radilo o usmenom vodstvu kustosa kroz postav, postupnom kronološkom slijedu kroz vrijeme, opisu pojedinih zbirki i pojašnjenju nekih manje razumljivih dijelova, naravno, s nužnim modifikacijama s obzirom na dobnu i obrazovnu strukturu. Tek ponekad, u prigodama posebnih posjeta ili uz otvorenje nekih izložbi u Muzeju ili pak uz Dan muzeja rađeni su pokušaji složenijeg interpretiranja izloženog materijala. Bilježimo dva pokušaja "dramatizacije" obilaska muzeja (u povodu Dana muzeja 1983. i 1984. godine), razradu takvog scenarija gdje je svaki kustos sprovodio grupu kroz "svoju" zbirku, sa cezurama u kojima su prevladavale muzičke točke i dramski fragmenti i s relativno obilnim korištenjem različitih medija: snimljenih zvučnih kulisa, slajdova i filma. Bez obzira što se u osnovi ugledalo u poznatu splitsku akciju događanja u muzeju ti su pokušaji bili zanimljiva epizoda dinamizacije obrazovnog rada u muzeju.

Zanimljivo je bilo i predavanje u povodu otvorenja obnovljene arheološke zbirke 1984. godine kada se uz živu riječ, originalni materijal i slajdove rekonstruirao put od arheološkog rekognosciranja, preko iskapanja, faze obrade do finalnog momenta izlaganja.

Specijalne izložbe

Posebne izložbe, koje su se unazad desetak godina zbivale u Muzeju ili njegovim dislociranim radnim jedinicama, polazile su i od potrebe drugačijeg tipa obrazovnog djelovanja. Ako je, na primjer, riječ o nekim akcijama Galerije Koprivnica onda se može konstatirati kako je najveće iskustvo tih akcija u tome da se (pedagoški) najviše može djelovati ako se ne serviraju gotove istine i statičke predstave, ako se vrši višeslojna analiza nekog fenomena, ako je novi jezik istraživanja i novi medij njegove reprodukcije te ako akcija nije produkt samo jednog sektorskog načina mišljenja u kome se stvari promatraju kroz zadati okvir slike. Te višeslojne, otvorene akcije (Priča o gradu, Prostori trga, Novi amaterizam, Male medijske forme, Stanovanje i druge) računale su na

aktivnu ulogu sudionika i posjetitelja, na obrazovanje takve svijesti, koja će kritički analizirati odnos duhovnog i fizičkog prostora i aktivitet čovjeka u gradu, na, makar privremenu, ali svojevrstu, kreativnu i otvorenu radionicu ljudskog duha. Po strukturi te su akcije bile raznovrsne: i u situaciji oskudnih materijalnih, kadrovskih i tehničkih mogućnosti na svima je ostvareno preplitanje statičke ekspozicije i dinamičke prezentacije. U galerijskom dijelu obično se koristio kolažirani izložbeni oblik (slike, fotografije, grafikoni, katalozi i dr.), a u aktivističkom dijelu interpretativni prilozi različitih medija: od filma i videa do kazališta i tribina o nekoj temi. Koliko je takav pristup sadržavao i drugačiji pokušaj obrazovanja nije potrebno govoriti. Recimo tek da su ove akcije, ako ništa drugo, iskustveno korisne,

jer se neki od sasvim konkretnih saznanja mogu primjeniti u radu Muzeja, kada se on slijedom samoosviještenja i nužnosti konceptski prostorno izmjeni.

Ostali oblici pedagoškog rada sadržavali su uglavnom poznate i provjerene načine djelovanja, pa stoga o njima i nije potrebno posebno govoriti. U ovoj prilici kažimo tek da su te forme bile posve sukladne općoj neambicioznosti, ali i objektivnoj insuficijentnosti svih onih muzeja koje s pravom zovemo tradicionalnim.

Bilješka:

¹ Informatica muzeologica 1-4, Zagreb 1987.

Einologija

Vanja BOBENJARIĆ, O postavi pektive u koprivničkom kraju. 74

Nada MATIJAŠKO, Upotreba platna pri rešenju izleta na području penzionskog areala u
Jugoslaviji. 76

Mladen MEDAR, Prilog bibliografiji Zvonimira Lorenčevića. 78

Slavica MOŠIĆ, O radu u Muzeju. 80

Dimitrije STANIĆ, O radu u Muzeju. 84

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina,
Sesvete, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor i Virje)

Prikazi

Vanja BOBENJARIĆ, O radu dana hrvatskih narodnih običaja. Zagreb. 82

1988. 82

Vanja BOBENJARIĆ, O radu u Zagrebu. 89

Franjo HORVAT, O radu u Zagrebu. 89

Libek KASARIĆ, O radu u Zagrebu. 89

Zorko MARIĆ, O radu u Zagrebu. 89

Mladen MEDAR, O radu u Zagrebu. 89

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Stručni kolegij Gradskog muzeja Bjelovar

Glavni i odgovorni urednik: Goran Jakovljević

Tehnički urednik: Željko Vukčević

Uređivački kolegij: Goran Jakovljević (Bjelovar), Miroslav Klemm (Varaždin), Smiljka Marčec
(Čakovec), Rastko Pražić (Kutina) i Oka Ričko (Koprivnica)

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Za sadržaj i
lekturu tekstova odgovaraju autori.

Glasilu solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik: Gradski muzej Bjelovar

Za nakladnika: Božidar Gerić

Tisak. COLORPRINT Bjelovar

Broj 12 - Ožujak 1989.

God. XII.

Naklada: 800 komada

Naslovna stranica: Detalj metalne ograde ispred spomen-muzeja "Josip Broz Tito" u Velikom
Trojstvu, rad Josipa Broza

Prijevod: Oka Ričko (Koprivnica), Marina Šimek (Varaždin), Miroslav Klemm (Varaždin) i
Antun Šimunić (Osijek)